

Ладика В. І., д.с.-г.н.,
професор, академік НААНУ,
головний редактор;

Маслак О.М., к.е.н., доцент,
заступник головного редактора;

Данько Ю.І., к.е.н., доцент,
відповідальний редактор;

Фотіна Т. І., д.вет.н., професор,

Подгаєцький А. А., д.с.-г.н.,
професор;

Соколов М.О., д.е.н., професор;

Тарельник В.Б., д.тех.н.,
професор

Михайлова Л.І., д.е.н., професор,
редактор (СНАУ);

Мішенін Є.В., д.е.н., професор,
заступник редактора (СНАУ);

Борисова В.А., д.е.н., професор
(СНАУ);

Єранкін О. О., д.е.н., доцент
(КНЕУ ім. Вадима Гетьмана);

Красноручський О. О.,
д.е.н., доцент
(ХНТУСГ ім. Петра Василенка);

Монастирський Г.Л., д.е.н.,
доцент (ТНЕУ);

Олійник О.В., д.е.н., професор
(ХНАУ ім. В.В.Докучаєва);

Славкова О. П., д.е.н., доцент
(СНАУ);

Соколов М.О., д.е.н., професор
(СНАУ);

Чупис А.В., д.е.н., професор
(СНАУ);

Жмайлов В.М., к.е.н., доцент
(СНАУ);

Маслак О. М., к.е.н., доцент
(СНАУ);

Жудро М. К. д.е.н., професор
(Білорусь);

Соловьева Т. М., к.е.н.,
професор (Росія)

Шмарловська Г. О., д.е.н.,
професор (Білорусь)

ВІСНИК СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Виходить 12 разів на рік

Серія "Економіка і менеджмент"

Випуск 4 (59), 2014

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Михайлова Л.І., Дашутіна Л.О. Методика та методологія дослідження зовнішньоекономічної діяльності	3
Сухоставець А. І. Стратегія розвитку підприємництва у соціальній сфері села.....	7
Ковтун О. В. Капітальні інвестиції в нерухомість в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку	11
Кулиняк І. Я., Глянцева О.І. Напрями покращення використання потенціалу підприємств легкої промисловості Львівщини	14
Тищенко Т.В., Синиціна Ю.П. Стратегічне управління закупівлями на промислових підприємствах масложирового підкомплексу України	21
Сосновська І.М. Дослідження напрямків визначення сутності поняття «економічна безпека»	26
Юхно А.С. Необхідність встановлення ринкової вартості земельних часток (паїв) в контексті здійснення економічного управління	30
Самойлік М.С. Методичні основи розвитку регіонального ринку вторинної сировини	34
Сапич В.І. Теоретико-методологічні засади розвитку відносин власності на землю.....	41

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ АГРОГОСПОДАРЮВАННЯ

Віткін Л.М., Ролько О.Р. Сучасні методи аналізу ризиків в процесі проектування систем управління підприємством м'ясо-молочної промисловості	48
Лозинська І.В. Технологічні основи підвищення економічної ефективності вирощування свиней в сільськогосподарських підприємствах на основі інтенсифікації виробництва.....	53
Данкевич Є.М. Інформаційно-консультативне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників	58
Калашнікова Т.В. Зональні особливості державної підтримки сільськогосподарських підприємств України.....	63
Калачевська Л. І. Економічні аспекти використання інноваційних технологій обробки ґрунту в сільськогосподарському виробництві України	68
Дудар О.Т. Органічне агровиробництво в Україні: тенденції розвитку і шляхи зміцнення позицій товаровиробників	73
Маслак О.М. Передумови розвитку ринку органічної продукції в Україні	78
Висоцька І.М. Нові підходи у визначенні понять якості і безпечності продукції тваринництва	82

МАРКЕТИНГ

Владика Ю.П. Інформаційне забезпечення управління виробництвом та реалізацією зерна сільськогосподарськими підприємствами	89
Колодка Я.В. Аутсорсинг в логістиці: переваги та недоліки.....	93
Васильченко О.О., Попова Т.В. Механізм застосування прийомів маркетингової політики комунікацій у виробничо-комерційній діяльності підприємства	96
Продан І.О. Оцінка мотиваційного середовища підприємств м'ясопереробної галузі.....	102
Решетняк О.І. Теоретичні аспекти логістичного бюджетування як сучасної ефективною технології планування, контролю та аналізу.....	108

<p>Згідно з постановою ВАК від 14.04.2010 р. № 1-05/3 серію «Економіка і менеджмент» наукового журналу «Вісник Сумського національного аграрного університету» визнано фаховим виданням</p> <p>Всі серії наукового журналу «Вісник Сумського національного аграрного університету» індексуються в Міжнародній наукометричній базі РИНЦ</p> <p>СЕРІЇ наукового журналу «Вісник Сумського національного аграрного університету»</p> <p>ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ</p> <p>ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА</p> <p>БУДІВНИЦТВО</p> <p>ТВАРИННИЦТВО</p> <p>МЕХАНІЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ</p> <p>АГРОНОМІЯ І БІОЛОГІЯ</p> <p>Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського національного аграрного університету (Протокол № 11 від 25.05.2014)</p> <p>Адреса видавця та виготовлювача: 40021, м. Суми, вул. Г.Кондратьєва, 160 Телефон: (0542) 78-74-22, 62-78-45 E-mail: vestnik.snau@mail.ru</p> <p>Тираж 300 пр. Зам. №3</p> <p>Відповідальність за точність наведених фактів, цитат та ін. лягає на авторів опублікованих матеріалів. Передрук матеріалів журналу тільки з дозволу редакції. Друкується в авторській редакції</p> <p>© Сумський національний аграрний університет, 2014</p>	<p>Шестакова С.О. Найменування як один із основних атрибутів бренду .....112</p> <p>Ковтун О.В. Розвиток та оцінка ринку житлової нерухомості в Україні.....117</p> <p>РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ</p> <p>Гойсюк Л.В. Оцінка інвестиційного проекту виробництва біодизельного пального .....121</p> <p>Гончар В.І. Інноваційна діяльність у фармацевтичній галузі .....125</p> <p>Нєсєтєв О.О., Єрмак О.М. Удосконалення системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю в агропромисловому комплексі Сумської області .....130</p> <p>Пилипенко С.П. Теоретичні аспекти формування механізму реалізації інвестиційної політики в аграрному секторі.....135</p> <p>Лаврик В.В. Концептуальні засади організаційно-інноваційної діяльності в Україні .....139</p> <p>ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ</p> <p>Мартинюк В.П. Стратегія нейтралізації податково-боргових ризиків фінансової безпеки держави .....143</p> <p>Верещакіна Т.М. Грошовокредитна складова національної економічної безпеки в контексті фінансового розвитку України.....148</p> <p>Кадацька А.М. Сутність власного капіталу підприємства .....153</p> <p>Лащак В.В., Лащак Т.В. Роль фінансових механізмів впливу на споживчий ринок на до реалізаційній стадії.....157</p> <p>Пасько О.В., Гордієнко М.І. Термінологічні аспекти аудиту в Україні у контексті перекладу міжнародних стандартів аудиту.....161</p> <p>Рудь В.В. Інтерпретація поняття доданої вартості .....168</p> <p>Цимбалюк О.В. Економічні наслідки технічних ризиків як міра кількісної оцінки невизначеності фінансового результату.....172</p> <p>Шевченко О.В. Облік та реєстрація сільськогосподарських землекористувачів в Україні.....177</p> <p>СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОЛОГІЧНА ЕКОНОМІКА</p> <p>Гришова І.Ю., Шабатура Т.С. Соціальні інвестиції як інструмент реалізації соціально-орієнтованого бізнесу.....183</p> <p>Федорчук О.М. Щодо методики оцінки соціальної інфраструктури аграрного сектору .....187</p> <p>Петрушенко Ю.М. Фонди розвитку громад: досвід міжнародного успіху та можливості функціонування в Україні .....193</p> <p>ПРАЦІ ЗАКОРДОННИХ АВТОРІВ</p> <p>Занина О.В. Социальная защита населения в эпоху хозяйства первобытных цивилизаций и в период феодальной системы хозяйства .....200</p> <p>Иванов М.А. Теоретические аспекты оценки эффективности трудовых ресурсов .....204</p> <p>Ильинова О.В. Прогнозирование структуры фонда материального стимулирования труда работников сельскохозяйственных организаций.....208</p> <p><i>Автори випуску</i>.....213</p>
--	--

О. М. Федорчук, к. е. н., доцент, Херсонський державний аграрний університет

Розглянуто теоретико-методичні аспекти оцінки соціальної інфраструктури аграрного сектору. Запропонована вдосконалена методика інтегральної оцінки ступеня розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору. Апробація, що проведена на прикладі Херсонської області дозволила виявити практичну значимість застосування методики в аграрному секторі економіки.

Ключові слова: аграрний сектор, соціальна інфраструктура, чинники розвитку, інтегральна оцінка, рівень життя

Постановка проблеми. Розвиток аграрного сектору та підвищення його ефективності служать основою забезпечення продовольчої та національної безпеки держави, сприяють збереженню історико-культурної спадщини, є необхідними умовами відтворення населення і зростання добробуту громадян країни. Проте в ході ринкових трансформацій вітчизняної економіки відставання в соціально-економічному розвитку аграрного сектору посилилось. Також підвищилась напруженість проблем в демографічному, інженерно-побутовому та культурному розвитку села. Якість життя в сільській місцевості теоретично передбачає відповідність рівня життя села загальним для країни стандартам і нормам у сфері матеріальних, соціальних і культурних благ, що надаються населенню [7, с. 130]. Воно забезпечується вирішальною мірою ефективним функціонуванням сфер соціальної інфраструктури, що створюють умови для комфортного проживання і життєдіяльності жителів аграрного сектору. У зв'язку з цим для проведення результативної політики у сфері підвищення якості життя в селі велике значення має робота по визначенню ступеня розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору та виявлення її больових місць.

В останні роки намітився певний поворот органів влади України до рішення завдань для забезпечення розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору як основи стабільного і комфортного проживання сільського населення. Так, Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року передбачено створення організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного розвитку сільських територій, наближення та вирівнювання умов життєдіяльності міського та сільського населення; підвищення рівня ефективної зайнятості, посилення мотивації сільського населення до розвитку підприємництва у сільській місцевості як основної умови підвищення рівня життя населення; підтримка конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах інтеграції України у світовий економічний простір; подолання стихійності та тінізації аграрного ринку; створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення [5].

Стабільність і функціональність соціальної інфраструктури як комплексу галузей і підприємств, що забезпечують нормальну життєдіяльність населення, є найважливішою складовою успішного розвитку регіону. В сучасних реаліях загальне недофінансування і низька соціально-економічна ефективність галузей соціальної сфери загострюється територіальною нерівністю громадян у можливостях отримання якісних послуг, що особливо відноситься до аграріїв. Фактично сільське населення виявляється позбавленим базового пакету соціальних гарантій держави, що виявляється у скороченні мережі закладів соціального профілю і зниження доступності послуг соціального характеру для сільського населення [4]. Негативні аспекти розвитку соціальної інфраструктури села мають також конкретні прояви: погіршення фізичного стану матеріальної бази соціальної інфраструктури; різкий спад інвестицій у невиробниче будівництво; відсутність або малі обсяги будівництва соціальних об'єктів (шкіл, клубів, спортивних споруд, бібліотек); погіршення житлових умов (зростання частки старого та аварійного житла); низька якість та доступність медичного та бібліотечного обслуговування, культурно-розважального сервісу [1, с. 9].

Послідовне і комплексне вирішення цих проблем ускладнюється тим, що відсутні достатньо опрацьовані методики оцінки та типологізації аграрного сектору за рівнем розвитку соціальної інфраструктури, що дозволяють виявити «вузькі місця» в соціально-побутовому комплексі окремих сільських місцевостей і розробити науково-обґрунтовані заходи щодо його поліпшення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серйозний внесок у розвиток методичних підходів до оцінювання соціальної інфраструктури аграрного сектору зробили українські вчені. Стан соціальної інфраструктури оцінюється багатьма показниками, оскільки діяльність її вельми багатогранна. Як більшість економічних систем, її характеризують два типи показників – натуральні та економічні. До натуральних можна віднести: кількість квадратних метрів житла, лікарняних ліжок, кількість освітніх закладів тощо. До економічних показників відносяться собівартість 1 м² житла чи одиниці наданих послуг тощо. Зважаючи на різноманітність показників оцінки соціальної інфраструктури, ми повністю погоджуємося з розробками В. Савчука та А. Лісового щодо роз-

робки інтегрального показника.

Зокрема, А. Лісовий [3, с.53] зазначає, що побудова інтегрального показника розвитку сільської соціальної інфраструктури передбачає: подання часткових (окремих) показників в одній розмірності (єдиній шкалі), а саме у відносних величинах – це так званий спосіб згортання показників; підбір часткових показників, однорідних за ефектом збільшення числового значення; зважування (бальну оцінку) значення кожного компонента.

Цікавою є пропозиція В.Савчука [6, с. 21] оцінювати рівень організації та розвитку соціальної інфраструктури за такою формулою:

$$I = \sum_{i=1}^m \frac{f_i}{n_i} q_i, \quad (1)$$

де I – узагальнений показник розвитку соціальної інфраструктури, %;

f_i – фактична забезпеченість і-м видом послуг;

n_i – нормативна забезпеченість і-м видом послуг;

q_i – коефіцієнт пріоритетності і-го виду послуг (визначається на основі експертних оцінок).

У свою чергу, А. Лісовий удосконалює цю формулу, яка в його інтерпретації матиме наступний вигляд:

$$I = \sum_{i=1}^m \frac{f_i}{n_{i\max}}, \quad (2)$$

де $n_{i\max}$ – максимальна забезпеченість і-м видом послуг.

Для розрахунку інтегрального показника розвитку сільських територій як індикатор екологічної безпеки можна використовувати рівень здоров'я (незахворюваності), тобто кількість осіб, що не хворіли протягом року (на хвороби, причиною виникнення яких є стан навколишнього середовища), на 1000 чол. населення [2].

Мета досліджень. У цій статті розглядаються методичні аспекти, що стосуються оцінки ступеня розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору, і проводиться апробація методики інтегральної оцінки на прикладі аграрного сектору Херсонської області.

Вихідний матеріал, методика та умова проведення досліджень. У даній роботі під соціальною інфраструктурою ми будемо розуміти комплекс умов, засобів, матеріальних об'єктів, які формують середовище для життєдіяльності населення в межах певної території, орієнтованої на досягнення рівня життя, гарантованого державою. Це визначення дозволяє вивчати соціальну інфраструктуру села в єдності економічного, соціального, адміністративного перетинань, орієнтуючись на права і потреби громадян у прийнятних умовах трудової та діяльності у час дозвілля.

Необхідно також ввести поняття «аграрний сектор», яке відповідає завданням нашого дослідження. Під аграрним сектором ми будемо розуміти адміністративні райони поза межами відносно крупних міст (Херсон, Каховка, Скадовськ), що представляють собою цілісні природно-господарські об'єднання економічної, соціальної, адміністративної та інших сфер. Таке рішення було прийнято через те, що не можна розглядати інфраструктуру замкнуту межами одного населеного пункту. На користь цього свідчать не тільки положення загальної теорії систем, але і особливості гуманітарних, соціально-економічних тенденцій сучасного світу та особливості поширення інформації, що приводять до стирання кордонів між країнами, регіонами й окремими територіями. Більш того, високі стандарти рівня і способу життя населення, що диктуються постіндустріальними країнами світу країнам з середнім рівнем розвитку, в тому числі і Україні, не допускають таких фундаментальних відмінностей в якості життя, умовах побуту, праці і дозвілля, які склалися на батьківщині між містом і селом. Соціальна інфраструктура системна і представлена мережею установ, розгалужених в рамках регіону, що охоплюють всіх жителів даної території. Так, жителі віддалених поселень приїжджають в районні центри для отримання послуг охорони здоров'я, освіти, проведення дозвілля. Жителі міста, виїжджаючи на периферійні території, також користуються всіма необхідними для життєдіяльності послугами.

Таким чином, мова йде про соціальну інфраструктуру регіону в цілому, однак в процесі оцінки виявляються відмінності в рівні розвитку соціальної інфраструктури між адміністративними районами (великі міста Херсон, Каховка тощо при цьому підході не розглядаються) по ключових напрямках, необхідних у широкому форматі доступності для кожного громадянина, чи то сільський житель або мешканець селища міського типу.

Наступною перевагою даної позиції є обмежені можливості статистики, що публікується у широкому спектрі ключових показників лише по адміністративним районам і містам. Тому виокремити статистичну інформацію по оцінці соціальної інфраструктури сіл доволі складно.

Результати досліджень. Враховуючи вищевикладене на наш погляд, для оцінки рівня розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору може бути використана методика інтегральної рейтингової оцінки. Як зазначає А.А. Грабар [2], рейтингова оцінка, по-перше, дозволить оцінити якісні показники за допомогою приведення їх до кількісних з можливістю порівняння; по-друге, покаже місце, займане тією чи іншою територією в області; в-третьє, допоможе зрозуміти, за якими показниками дана територія відстає або, навпаки, випереджає інші.

На сучасному етапі в багатьох сільських те-

риторіях спостерігаються процеси скорочення ресурсної бази виробництва, не отримує належного розвитку діяльність по формуванню економічно активних суб'єктів агробізнесу. Рівень до-

ходів сільських жителів, все більше відстає від середньоміських показників, що посилює їх міграцію у місто (табл. 1). [4].

Таблиця 1

Динаміка чисельності міського і сільського населення в загальній чисельності населення (на кінець року)*

Найвнє населення, тис. осіб	Роки							
	1991	1996	2001	2006	2010	2011	2012	2013
	<i>Херсонська область</i>							
	1258,7	1261,0	1189,7	1126,5	1093,4	1088,2	1083,4	1078,2
міське	778,2	773,5	718,5	681,5	668,5	665,4	662,5	659,5
сільське	480,5	487,5	471,2	445,0	424,9	422,8	420,9	418,7
	відсотків до всього населення							
міське	61,8	61,3	60,4	60,5	61,1	61,1	61,2	61,2
сільське	38,2	38,7	39,6	39,5	38,9	38,9	38,8	38,8
	<i>Україна</i>							
Найвнє населення, тис. осіб	51944,4	51297,1	48923,2	46929,5	45962,9	45778,5	45633,6	45553,0
міське	35085,2	34767,9	32951,7	31877,7	31524,8	31441,6	31380,9	31378,6
сільське	16859,2	16529,2	15971,5	15051,8	14438,1	14336,9	14252,7	14174,4
	відсотків до всього населення							
міське	67,5	67,8	67,4	67,9	68,6	68,7	68,8	68,9
сільське	32,5	32,2	32,6	32,1	31,4	31,3	31,2	31,1

* За даними Всеукраїнського перепису населення станом на 5 грудня 2001 р.

В Україні за 1991 – 2013 рр. чисельність сільського населення в абсолютному вираженні скоротилася на 2684,8 тис. осіб (16%), а в Херсонській області на 61,8 тис. осіб (13%) відповідно.

В даний час велику частину сільського населення області (близько 40%) становлять люди пенсійного і передпенсійного віку. Молоде покоління прагне знайти роботу в місті або переїхати жити ближче до райцентру, де можливості для самореалізації вище, ніж у селі. У чверті з насе-

лених пунктів регіону практично не залишилося постійних жителів [4].

У зарубіжній і вітчизняній літературі є велика кількість досліджень, присвячених вивченню соціальної інфраструктури, в яких представлені різні дефініції цього феномену. Фактично весь багатий науковий досвід інтерпретації даної категорії, на наш погляд, можна звести до чотирьох ключових підходів – класичного, функціонального, сучасного та управлінського (табл. 2).

Таблиця 2

Підходи до розуміння суті соціальної інфраструктури аграрного сектору*

Підхід	Сутність підходу
Традиційний	Соціальна інфраструктура – комплекс закладів та сфер діяльності, які створюють умови для нормальної життєдіяльності населення, забезпечують інтелектуальний, культурний та морально-етичний розвиток особистості: обслуговування людини (освіта, охорона здоров'я, мистецтво, соціальне забезпечення, культурне, інформаційне, рекреаційне обслуговування, громадське харчування): (торгівля) та забезпечення комфортних умов проживання і життєдіяльності (газо-, електро-, водопостачання, житлово-комунальне господарство, зв'язок, транспорт, дорожня мережа).
Функціональний	Соціальна інфраструктура – сфера обслуговування населення, покликана задовольняти ряд нагальних традиційних потреб населення і певний механізм, керуючий розвитком способу життя і сприяє формуванню перспективних соціальних форм життєдіяльності суб'єктів.
Сучасний	Соціальна інфраструктура – інвестиції в людський капітал шляхом організації функціонування соціальних, медичних, житлово-комунальних та інших установ, що забезпечують задоволення базисних соціальних потреб людей і створюють комфортні умови для їх проживання і життєдіяльності.
Управлінський	В контексті територіального планування соціальна інфраструктура розглядається як сукупність засобів і елементів, які забезпечують формування, підтримку і розвиток якості життя членів суспільства.

* складено автором

Наводити представників даних підходів, з нашої точки зору, не потрібно, оскільки кількість дослідників, що займаються проблемами розвитку аграрного сектору і вивчають соціальну інфраструктуру сільського господарства, вельми велика.

Існуючі схеми складання різних рейтингів практично не пристосовані для ранжирування територій адміністративних районів за рівнем розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору. З цього випливає, що важливим завдан-

ням, у тому числі і для Херсонської області, є адаптація існуючих систем інтегральної оцінки аналізу комплексу показників, що відображають становище адміністративних районів в частині соціальної інфраструктури аграрного сектору.

Пропонована нами методика інтегральної оцінки рівня розвитку соціальної інфраструктури складається з наступних етапів.

Перший етап – обґрунтування складу показників. Для побудови рейтингу адміністративних районів використовується оціночна система по-

казників, яка відображає різні аспекти розвитку соціальної інфраструктури.

Особливості застосовуваного методу розрахунку рейтингу (метод багатовимірної середньої) вимагають обліку тільки тих чинників, які мають однаправлений вплив на досліджуваний параметр (тобто або покращують або погіршують його).

Показники рівня життя, традиційно не розглядаються як аспект соціальної інфраструктури, мають, на наш погляд, істотне значення для реалізації людського капіталу і повинні бути враховані при оцінці, оскільки високий рівень життя формує попит на різноманітні послуги, в тому числі послуги культури і освіти, тобто фактично готує ґрунт для благополуччя і розвитку особистості.

Житло є найбільш важливим сектором в системі соціальної інфраструктури, оскільки забезпечує можливість комфортної повсякденного життя та побуту громадян, що становить основу життєдіяльності.

Житлово-комунальне господарство це комплекс підгалузей, що забезпечує функціонування інженерної інфраструктури в населених пунктах, що створює зручності, комфортність проживання і перебування в них громадян шляхом надання їм широкого спектру житлово-комунальних послуг.

Послуги охорони здоров'я особливо важливі для населення, оскільки безпека життя для людини асоціюється не тільки з мінімізацією ризику одержання травми або виникнення захворювання, які часто непередбачувані, але і з гарантіями держави надати допомогу при виникненні таких непередбачених обставин.

Включення в методіку показників, що характеризують сферу культури, дозволяє оцінити складову дозвілля життя в селі, морально-етичний розвиток аграріїв, рівень їх освіченості в питаннях культури і традицій.

Облік характеристик сфери транспорту і зв'язку – безумовна вимога сучасного життя, об'єктивна необхідність, що відображає можливість і якість сполучення з світом.

Індикатори функціонування споживчого ринку відображають рівень можливостей мешканців аграрного сектору задовольняти свої потреби,

показують широту асортименту наявних у сільській місцевості продуктів і послуг, що також необхідно враховувати при оцінці рівня розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору.

Другий етап – оцінка адміністративних районів за кожним показником розвитку соціальної інфраструктури що здійснюється за формулою:

$$K_i = \frac{x_i}{x_{\text{сєр}}} \quad (4)$$

де x_i – значення i -го показника в адміністративному районі;

$x_{\text{сєр}}$ – середнє значення показника по регіону.

Третій етап – розрахунок зведеного рейтингу адміністративних районів за окремими блоками показників, що характеризують рівень розвитку соціальної інфраструктури сільських територій.

$$I_j = \sum_{i=1}^n k_i^2 / n \quad (4)$$

де I_j – рейтинг по окремому блоку.

Конкретні показники, вибрані для оцінки, представлені в табл. 3.

Четвертий етап – формування інтегрального рейтингу.

Для відображення значимості кожного з показників і їх пропорційності в цілях побудови інтегрального рейтингу адміністративних районів Херсонської області за рівнем розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору більшою мірою підходить середньгеометрична величина:

$$I = \sqrt[8]{I_1 * I_2 * I_3 * I_4 * I_5 * I_6 * I_7 * I_8} \quad (5)$$

де I – зведений рейтинг; I_1 , – зведений рейтинг рівня життя і безпеки; I_2 , – зведений рейтинг забезпеченості населення житлом; I_3 , – зведений рейтинг розвитку комунального господарства; I_4 , – зведений рейтинг рівня освіти; I_5 , – зведений рейтинг розвитку служб охорони здоров'я; I_6 , – зведений рейтинг розвитку культури; I_7 , – зведений рейтинг доступності транспорту та засобів зв'язку; I_8 , – зведений рейтинг розвитку споживчого ринку.

В результаті проведених розрахунків отримані наступні інтегральні індекси розвитку окремих комплексів соціальної інфраструктури аграрного сектору області (табл. 4).

Таблиця 3

Система показників для оцінки рівня розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору

Назва	Показник
1. Рівень життя	Співвідношення середньомісячної заробітної плати працівників організацій і величини прожиткового мінімуму працездатного населення; наявність автомобілів всіх типів у індивідуальних власників (на кінець року, одиниць на 1000 чол. нас.)
2. Житло	Забезпеченість населення житлом (кв. м загальної площі на t жителя). Введення індивідуальних житлових будинків у сільській місцевості (кв м загальної площі); питома вага житлового фонду, в якому проведена газифікація (%)
3. ЖКГ	Густота каналізаційної мережі (км на 100 кв. км загальної площі району); пропуск води через очисні споруди в загальному обсязі поданої води, %; відпуск води в розрахунок на 1 особу населення (куб. м); вироблено теплової енергії на 1 чол. населення (Гкал)
4. Освіта	Витрати консолідованого бюджету на освіту (у розрахунок на 1 чол.); чисельність учнів загальноосвітніх шкіл на 10 тис. чол.; середньомісячна заробітна плата працівників освіти в % від середнього рівня по економіці; обсяг платних освітніх послуг населенню на 1 чол. населення
5. Охорона здоров'я	Кількість фельдшерсько-акушерських пунктів, од на 10000 чол. населення, забезпеченість населення лікарями, чол. на 10000 чол. населення, забезпеченість населення медичним персоналом, чол. на 10000 чол. населення, забезпеченість населення лікарняними ліжками, од на 10000 чол. населення
6. Культура	Кількість книг і журналів у загальнодоступних (публічних) бібліотеках (тис. примірників на 1000 чол. нас.); кількість місць у закладах культурно-дозвіллевого типу (місць на 1000 чол. нас.); кількість кіноустановок з платним показом, од.; обсяг платних послуг культури, грн. на 1 мешканця
7. Зв'язок та транспорт	Пасажиروобіг виконаний автобусами організацій усіх видів діяльності, не відносяться до суб'єктів малого підприємництва (млн. пас-км на 1000 чол. нас.); кількість телефонних апаратів телефонної мережі загального користування (од. на 1000 чол. нас.); протяжність автомобільних доріг з твердим покриттям (км на 1000 кв. км території)
8. Споживчий ринок	Продаж продовольчих товарів (млн. грн. на 1000 чол. нас.); продаж непродовольчих товарів (млн. грн. на 1000 чол. нас.); оборот громадського харчування (млн. грн. на 1000 чол.); обсяг платних послуг населенню в 2013 р. (тис. грн. на 1000 чол. нас.)

Таблиця 4.

Інтегральні індекси по системі показників, що характеризують рівень розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору регіону*

Район	Блок							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Бериславський	1,20	0,90	0,71	1,20	1,03	1,03	3,41	1,10
2. Білозерський	1,21	0,91	0,53	1,37	1,08	0,85	1,18	1,17
3. Великолепетиський	0,95	0,99	1,00	1,05	0,94	0,93	0,91	1,08
4. Великоолександрівський	1,36	0,96	0,98	1,32	1,15	1,07	0,85	1,15
5. Верхньорогачицький	0,88	0,97	0,67	1,15	1,31	0,96	1,13	0,90
6. Високопільський	0,95	0,97	0,36	1,09	1,07	0,87	5,28	0,81
7. Генічеський	0,83	0,90	0,61	0,90	1,14	2,04	2,12	0,74
8. Голопристанський	1,03	2,01	2,41	0,63	0,94	0,75	1,60	0,92
9. Горностаївський	1,05	0,75	0,34	0,85	1,14	0,87	1,28	1,05
10. Іванівський	0,99	0,86	1,82	0,72	0,95	1,05	0,70	1,26
11. Каланчацький	1,15	1,21	1,60	0,69	0,88	0,81	0,86	1,04
12. Каховський	1,08	1,20	0,61	1,17	1,00	3,80	1,41	1,65
13. Нижньосірогозький	0,95	1,00	0,23	1,04	1,18	0,97	1,08	0,75
14. Нововоронцовський	0,95	1,25	0,93	1,50	0,99	1,63	0,85	1,34
15. Новотроїцький	1,01	0,82	0,61	1,05	1,13	0,87	1,59	0,90
16. Скадовський	1,23	0,82	0,74	1,14	1,04	1,19	0,86	1,31
17. Цюрупинський	0,93	0,78	2,77	1,01	0,88	1,40	0,78	1,42
18. Чаплинський	1,05	0,88	0,39	1,01	1,32	0,87	0,55	1,00

* розраховано автором

1 – рівень життя; 2 – житло; 3 – комунальне господарство; 4 – охорона здоров'я; 5 – освіта; 6 – культура; 7 – транспорт і зв'язок; 8 – споживчий ринок.

На основі показників, фактично досягнутих адміністративними районами, методом багатовимірного порівняльного аналізу розраховується зведений рейтинг. Для визначення рейтингу використовується метод багатовимірної середньої. Розраховується ступінь відхилення значень обраних показників по кожному адміністративному району від середнього значення даних показників по регіону в цілому. Досить важко дати оцінку

розвитку інфраструктури освіти та охорони здоров'я аграрного сектору, оскільки мережа цих закладів комплексна, що охоплює весь регіон та не повинна бути представлена повсюдно (жителі віддалених сільських поселень можуть здобувати дані послуги у великих селищах і містах).

В процесі проведення групування адміністративних районів за рівнем розвитку соціальної інфраструктури, ми отримали три їх умовні кате-

Зведений рейтинг адміністративних районів Херсонської області за рівнем розвитку соціальної інфраструктури

Місце	Рівень розвитку соціальної інфраструктури	Район	Рейтинг
1	Високий	Каховський	1,294
2		Бериславський	1,171
3		Голопристанський	1,153
4		Нововоронцовський	1,141
5		Цюрупинський	1,127
6		Великоолександрівський	1,087
7	Середній	Генічеський	1,045
8		Високопільський	1,040
9		Скадовський	1,017
10		Білозерський	0,998
11		Іванівський	0,993
12		Каланчацький	0,992
13	Нижче середнього	Великолепетиський	0,974
14		Верхньорогачицький	0,973
15		Новотроїцький	0,957
16		Горностаївський	0,857
17		Чаплинський	0,825
18		Нижньосірогозький	0,812

Таким чином, з використанням відібраних показників та методики калькуляції інтегрального індексу розвитку соціальної інфраструктури аграрного сектору встановлено, що найбільшим на обласному фоні рівнем розвитку соціальної інфраструктури характеризуються Каховський, Голопристанський, Нововоронцовський, Цюрупинський та Великоолександрівський райони. Найменші значення інтегрального індексу мають Верхньорогачицький, Новотроїцький, Горностаївський, Чаплинський, Нижньосірогозький райони відповідно. Всі інші визначають середню групу розвитку соціальної інфраструктури.

Висновки. Отже, підбиваючи основні підсумки, зупинимось на перевагах та недоліках апробованої методики оцінки розвитку соціальної інфраструктури сільських територій (характерних для всіх кількісних методів, заснованих на побудові зведених показників і рейтингуванні). Безперечні переваги даного підходу – простота розрахунку, оперативність, функціональність, зручність для використання в управлінській діяльності.

Однак за уявною простотою приховуються високі ризики помилкової інтерпретації даних і можливості для маніпуляцій. Тому найважливішою складовою інтегральних оцінок є якість добору первинної інформації, від точності і вірності якої найбільшою мірою залежить якість отриманого результату. Більш того, зведені показники доцільно розглядати як проміжні результати, орієнтовні цифри, які дозволяють виявити найбільш гострі диспропорції і суттєві відхилення від середніх величин у розвитку досліджуваних явищ і об'єктів, що вимагають більш поглибленого і докладного аналізу.

Вважаємо, що справжні орієнтири розвитку соціальної інфраструктури повинні спиратися на

міжнародні стандарти рівня і якості життя населення, організації праці і дозвілля населення, надання соціальних послуг.

Також зазначимо, що соціальна інфраструктура є дискретним, мережевим, системним утворенням, де недоліки на місцях можуть бути успішно нівельовані зв'язками між територіями. Іншими словами, факт більшого або меншого розвитку соціальної інфраструктури в тому чи іншому адміністративному районі не може бути виведений з одного лише кількісного значення зведеного показника, без врахування нюансів і принципових застережень. Останні можуть бути зроблені людьми, які мають управлінський досвід в даному регіоні і добре знають умови проживання в даній місцевості. В іншому випадку висока ймовірність помилкових висновків.

Тим не менше при відповідальному підході до відбору вихідного статистичного матеріалу і залучення більш детальної якісної інформації по окремих адміністративних територіях (наприклад, аналіз ситуації в адміністративному районах, які увійшли в категорію аутсайдерів за допомогою методів експертних опитувань, case-study) апробована методика може дати цінні і важливі для практичної діяльності результати.

Виявлені в ході даного етапу дослідження відмінності у розвитку соціальної інфраструктури сільських територій Херсонської області є важливими сигналами для органів виконавчої влади, так як нерівність по ряду показників розвитку соціальної інфраструктури (культура, охорона здоров'я, комунальне господарство) досягає високих значень.

Оскільки соціальна інфраструктура аграрного сектору надзвичайно важлива для побудови здорового і процвітаючого суспільства, для забезпечення благополуччя мешканців та підтри-

мання загальної стійкості, розробка конкретних пропозицій, заходів, форм підтримки розвитку соціальної інфраструктури сільських територій важлива і має розглядатися в наступних роботах.

Список використаної літератури:

1. Василенко В. Методологія економічної діагностики регіонів / В. Василенко // Економіка України. – 2008. – № 9. – С. 4–17.
2. Грабар, А.А. Рейтинговая оценка развития социальной инфраструктуры регионов [Электронный ресурс] / А.А. Грабар. – Режим доступа: <http://uecs.mcnp.ru/modules.php?name=News&file=print&sid=136>.
3. Лісовий А. Методичні підходи до оцінювання сільської соціальної інфраструктури в Україні / А. Лісовий // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 52–59.
4. Населення. Сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року". Урядовий портал. Сайт міністерства аграрної політики та продовольства України. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=2976>
6. Савчук В. К. Теорія і практика оцінки ефективності інвестицій в Україні / В. К. Савчук // Економіка України. – 2003. – № 12. – С. 19–25.
7. Стройко Т.В. Соціальна інфраструктура села: проблеми розбудови / Т.В. Стройко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2009. – № 5(36). – С. 129–134.

Федорчук А.М. Относительно методики оценки социальной инфраструктуры аграрного сектора

В статье рассматриваются методические аспекты оценки социальной инфраструктуры аграрного сектора. Предложена усовершенствованная методика интегральной оценки степени развития социальной инфраструктуры аграрного сектора. На примере Херсонской области проведена её апробация, позволившая выявить практическую значимость применения методики в аграрном секторе экономики.

Ключевые слова: аграрный сектор, социальная инфраструктура, факторы развития, интегральная оценка, уровень жизни

Fedorchuk A.M. On methodology for assessment of the social infrastructure of the agrarian sector

The article discusses methodological aspects of assessment of social infrastructure of the agrarian sector. This technique integral assessment of the degree of development of social infrastructure of the agrarian sector. On the example of Kherson region held her approbation, allowed to reveal the practical importance of using methods in the agricultural sector.

Keywords: agrarian sector, social infrastructure, development factors, integrated assessment, quality of life

Дата надходження до редакції: 25.05.2014 р.
Рецензент: д.е.н., професор Монастирський Г.Л.

УДК 336.02:336.4:332.14

ФОНДИ РОЗВИТКУ ГРОМАД: ДОСВІД МІЖНАРОДНОГО УСПІХУ ТА МОЖЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ю. М. Петрушенко, к.е.н., доцент, Сумський державний університет

У статті проаналізовано зарубіжний досвід функціонування фондів розвитку громад з метою використання цього інструменту фінансування місцевого розвитку в Україні. Розглянуто визначення і функції фондів розвитку громад, їх структуру та джерела формування фінансових ресурсів. Проаналізовано перешкоди на шляху створення фондів розвитку громад та перспективи їх функціонування в Україні та в світі.

Ключові слова: фонд розвитку громади, місцевий розвиток, грант, ендаумент.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У різних країнах світу механізми, які використовують предшественники локальних спільнот для впровадження практик місцевого розвитку та добродійності, постійно трансформуються та ускладнюються. Громади створюють нові типи організаційних об'єднань, беруть активну участь в управлінні ними, поєднують та накопичують фінансові та інші ресурси. Члени локальних спі-

льнот аналізують власні потреби, підвищують рівень поінформованості про них у спільноті та модернізують програми, спрямовані на їх вирішення, формування громадських лідерів, посилення інститутів громадського суспільства.

Міжнародний досвід соціально-економічного розвитку територіальних громад свідчить про те, що однією з найбільш ефективних форм суспільної організації на локальному рівні є на сьогодні фонди